

Oudt Keurboeck van Turnhout (ca. 1550) Stadsarchief

In zijn ordonnantie van 7 oktober 1531 verordende keizer Karel V dat het gewoonrecht in de Nederlanden moest worden opgetekend. De tekst moest via de Raad van Brabant aan de Geheime Raad worden bezorgd ter goedkeuring. Uiteindelijk was het aan de keizer om de tekst te homologeren en af te kondigen. De praktijk bleek evenwel anders. Vooreerst diende Karel V zijn ordonnantie meermaals te herhalen. Ook Filips II herhaalde het bevel tot optekening en tenslotte ook Albrecht en Isabella. Heel wat optekeningen bereikten echter nooit de Raad van Brabant.

Het stadsarchief van Turnhout bezit een drietal zogenaamde keurboeken. Dit zijn boeken met verordeningen om de onderlinge vrede en veiligheid tussen de burgers te bevestigen en te onderhouden. Er is een keurboek bewaard van de periode 8 mei 1676 tot 15 juni 1796. Het telt 147 beschreven folio's op papier: '*keurboeck inhoudende politieke ordonn. der stad ende vrijheyd Turnhout de ano 1676*' (oud nummer 1165). Een ander register telt slechts 94 folio's. Het bevat korte samenvattingen van de keuren en schijnt als een soort klapper bedoeld te zijn (oud nummer 1169). Het derde, dat wij hier laten zien, is het oudste en belangrijkste. Het telt 192 folio's. Chronologisch bestrijkt het de periode van 23 november 1533 (*costuymen*) en 14 september 1550 (keuren) tot 12 juli 1664.

De eerste 65 fol. van dit keurboek bevatten het gewoonrecht. Dan volgt het privilege van 1338 waarbij hertog Jan III het zaterdagse marktrecht schonk. Vorig jaar bestond de Turnhoutse marktdag dus zeker 670 jaar. Daarnaast was er het recht om vier keurmeesters aan te stellen. Minstens vanaf 1338 kon de stad dus eigen keuren opstellen maar mogelijk ook al vroeger. Omstreeks 1334 werd de stad immers verwoest en verbrandden de meeste privileges. De hier gepresenteerde keuren gaan terug op een ouder model dat eveneens vernield werd. In 1548 vond nog een grote stadsbrand plaats.

De artikels van de keuren staan met een zekere planmatigheid gerangschikt. Tot aan het 97e artikel betreft het uitsluitend de voedselvoorziening en de voedselmarkt: brood, granen, wijn, mede en vreemd bier, vlees en vis. In de vijftig volgende artikels (98 tot 138) werd het probleem van brand en brandbestrijding grondig behandeld. De traditionele woningbouw, die zoveel brandbare materialen benutte, leidde meermaals tot echte rampen.

De zaterdagse markt had een groot economisch belang als afzetplaats voor de detailhandel van ambachtsproducten en voor de goederenvoorziening van het gewest. Dit blijkt uit de artikels 139-158 die de markt, het plaatsen van de kramen en de controle van de gewichten regelden. Ook de openbare netheid werd niet uit het oog verloren en door een tiental voorschriften georganiseerd als een gemeenschappelijke plicht (nrs. 159-169). Het agrarische karakter van de Turnhoutse samenleving, met de akkers, de heiningen en de akkerwegen, wordt uitgedrukt in de artikels 173 tot 180. In de daarop volgende nummers, tot aan de laatste van de reeks, nr. 222, worden enkele dingen behandeld die de openbare orde aangaan.

Het keurboek hebben we opengelegd op folio 92 vso. waar het gaat over de melaatsen. Wij citeren:

" Item alsoe men by experientien gesien heeft den melaetsschen mensschen oft Lazarissen hier inder vryheyt, dagelycx in grooter ongereguleetheyt, met honder menichte gaen drincken in huysen, herbergen ende anderen plaetsschen, zonder onderscheet te houdene, keeren ende verkeerren ende anderen hantteringhe doende onder den gemeynen volck, jae dat meer js, den deeghelycke vrouwen, cleyne kynderen opter straten, ter goids ende mensschen leedtwesen cusschen ende omhelsschen, ten grooten pericule [gevaar] der aenclavinghe der zelve zieckte,"

Of de Turnhoutse optekening bezorgd werd aan de Raad van Brabant valt te betwijfelen. Toch geeft dit register een mooi overzicht van de juridische regelgeving die in Turnhout gold tot 1664.

Tekst: Harry de Kok en Fred Stevens

Foto: Bram Luyts

Turnhoutse Route voor Archief en Musea

Gegevens:

Afmetingen: 29,7cm x 22cm.
Materiaal: Papier, gebonden in perkamenten omslag.

Inventaris :

Stadsarchief. *Oudt Keurboeck*. 1553-1664, oud nummer 1164.

Literatuur :

- J.E. JANSEN, De keuren van Turnhout, in: *Taxandria*, NR VI, (1934), p.108-139.
- R. PEETERS, De keuren van Turnhout, (1550), in: *Taxandria*, NR XXIX (1957), p.61-122.

Het object van de maand is een initiatief van TRAM 41. De objectfiche van dit of van een ander object kan steeds geraadpleegd worden op onze website (www.tram41.be, doorklikken naar Object van de Maand) Op deze website vindt u ook meer informatie over TRAM 41 en zijn verschillende componenten.

Contact: TRAM 41, Stadhuis - Erfgoedhuis, Grote markt 1, 2300 Turnhout

Tel: 00 32 (0) 14 44 33 98 • tram41@turnhout.be • www.tram41.be

v.u.: Francis Stijnen, Tielendijk 53, 2300 Turnhout, 014 44 33 11

